

IN MEMORIAM

PROF. DR. BORIS NILEVIĆ (1947. – 1999.)

Iznenada, 11. decembra 1999. godine, u Sarajevu je preminuo višegodišnji direktor Instituta za istoriju prof.dr. Boris Nilević. Rođen je u Sarajevu 2.juna 1947.godine od oca Božidara i majke Nade. Osnovno, srednje i fakultetsko obrazovanje stekao je u Sarajevu. Nakon okončanja studija 1971. zaposlio se u Republičkoj zajednici za naučni rad u Sarajevu, a 1974.godine prešao je u Institut za istoriju u Sarajevu, na mjesto asistenta za historiju srednjeg vijeka. Iste godine je u Beogradu upisao postdiplomski studij na Filozofskom fakultetu – Odsjek istorija naroda Jugoslavije srednji vijek. Magistarski rad kod akademika, prof.dr. Sime Ćirkovića, pod naslovom *Posljednji Pavlovići – Bosna*

sredinom XV stoljeća, uspješno je odbranio 12.januara 1978.godine. Isti profesor bio mu je mentor doktorske disertacije pod naslovom *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557. godine*, koju je odbranio 1.jula 1986.godine u Beogradu. Koncem iste godine Boris je izabran u zvanje naučnog saradnika. Nakon što je u tom zvanju proveo skoro 7 godina, napisavši više naučnih radova i nakon što je objavio doktorsku disertaciju 1990, predložen je i izabran u zvanje višeg naučnog saradnika. Članovi komisije bili su akademik, prof.dr. Avdo Sućeska, prof.dr. Enver Imamović i dr. Dževad Juzbašić. Početkom oktobra 1990.godine povjerena mu je funkcija direktora

Instituta za istoriju, koju je, posebno u ratnim godinama, uspješno obavljao sve do 15.aprila 1997.godine. Uz naučnu aktivnost, u predratnim godinama bio je neko vrijeme angažovan kao predavač na Filozofskom fakultetu – Odsjek za historiju u Sarajevu, a sve do prerane smrti predavao je na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Tuzli.

Kao historičar – naučni radnik Boris Nilević se specijalizirao za historiju srednjeg vijeka i doba osmanske vlasti. Njegov naučni opus se mjeri sa više desetina bibliografskih jedinica, među kojima jedna monografija, 20 članaka, desetak osvrti i prikaza, petnaestak učešća na naučnim skupovima, okruglim stolovima i savjetovanjima. Radio je u više redakcija i komisija, bio često u ulozi recenzenata i promotora. U dva maha bio je i član komisije za odbranu doktorske disertacije u Zadru i Tuzli. Njegovi radovi su citirani u inostranstvu, a nekoliko članaka Borisa Nilevića prevedeni su na engleski jezik.

U toku 1991.godine Boris je bio član podgrupe Komisije za ustavna pitanja za grb i zastavu Republike Bosne i Hercegovine.

Životno naučno djelo Borisa Nilevića je monografija *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557. godine*. Nakon dvanaestogodišnjeg mukotrpnog rada na prikupljanju arhivske građe i druge dokumentacije, konsultovanja literature i tekstualne obrade, tema pod navedenim naslovom odbranjena je kao doktorska disertacija u Beogradu, 1.jula 1986. godine, pred komisijom Filozofskog fakulteta u sastavu: akademik, prof. dr. Sima Ćirković, prof. dr. Radovan Samardžić i prof.dr. Rade Mihaljčić. Pod istim naslovom doktorsku disertaciju je objavilo izdavačko preduzeće *Veselin Masleša* u okviru biblioteke *Kulturno nasljeđe* 1990. godine. U uvodu svoje monografije autor Boris Nilević kaže: “Zanimljivo je pratiti istorijski hod pravoslavne crkve u vjerskoj šarolikosti onovremene Bosne. Mada duboko utkana u tijelo jedinstvene srpsko-pravoslavne crkve na Balkanskom poluostrvu sa sjedištem u Peći, ona je ipak u Bosni i Hercegovini kroz posebnosti kulturno-civilizacijskog života ovog podneblja imala i svoju istoriju koja do sada nije obrađena u cjelini”. Prvi ocjenjivač monografije o srpsko-pravoslavnoj crkvi, akademik Avdo Sućeska, u svom prikazu objavljenom 1991.godine u *Prilozima* br. 27, između ostalog, kaže: “U svojoj monografiji Boris Nilević se prihvatio krupnog zadatka da prikaže cjelovit razvoj pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini u označenom periodu. Prije toga Nilević je publikovao više posebnih studija iz srednjovjekovne istorije Bosne, kasnijeg perioda, koje donekle, predstavljaju pripremu za izradu ove monografije. Time se on, u stvari, spremio da se uhvati u koštac s nimalo lakim zadatkom da u svojoj monografiji opiše složenu problematiku vjerskih odnosa u srednjovjekovnoj Bosni, koja će dobiti svoju modifikaciju u Bosni pod osmanskom vlašću. Kao što je poznato, složenost te problematike je izražena u činjenici da se od davnina u Bosni pojavljuju tri vjerske grupacije – u srednjovjekovnoj Bosni bogumilstvo,

katoličanstvo i pravoslavlje, u osmansko-turskoj Bosni katoličanstvo, pravoslavlje i islam.

Polazeći od glavnog zadatka, ističe dalje akademik Sućeska, Nilević je svoja istraživanja prvenstveno usmjerio na izučavanje porijekla, teritorijalne rasprostranjenosti, te odnosa pravoslavlja prema ostalim vjerskim zajednicama u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557.godine. Da bi stvorio potpunu sliku toga stanja, Nilević je započeo obradu teme od prikaza početka hristijanizacije južnih Slovena, uspostave najranije crkvene organizacije i nastanka episkopija srpske pravoslavne crkve. Iz tih dubina Boris se u daljem toku svoga rada postepeno ograničavao na prikaz istorijata pravoslavlja kod Srba, njegovu pojavu, mjesto i značaj u pojedinim dijelovima srednjovjekovne bosanske države i u prvom stoljeću osmanske vlasti u Bosni. U skladu s takvom ambicijom u pristupu temi, Boris Nilević je morao da obavi izuzetno obiman i raznovrstan istraživački posao. Neobjavljenu i nepoznatu gradu tražio je u Dubrovačkom arhivu, naročito za drugu polovinu 15. i 16.stoljeće. Pored toga, vrlo vješto se koristio podacima iz objavljenih izvora, kao što su putopisi, zapisi i natpisi, dokumenti o djelovanju crkvenih ličnosti i sl. Naročitu pažnju je posvećivao turskim dokumentima, popisnim defterima, kanunanama itd. Ogromna literatura kojom se služio je raznovrsna po sadržini i nejednaka po kvalitetu, ponekad obojena nacionalnom ili crkveno-političkom tendencijom. Prema toj i takvoj literaturi autor Boris Nilević zauzeo je izrazito kritičan stav.

Monografija Borisa Nilevića, pod naslovom *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557. godine*, pokazuje da je njen autor znalački, upotrebom naučnog metoda, ovladao svim elementima naučnoistraživačkog rada, sakupljanjem i interpretacijom izvora i literature, njihovom kritikom i uspješnim komponovanjem bogatog istorijskog materijala u cjelinu teme. Borisova knjiga je bogata značajnim brojem novih rezultata, koji se odnose na pojedinosti, kao i na cjelinu djela. Kao takvo, Nilevićevo djelo ispunjava veliku prazninu u našoj historiografskoj literaturi i predstavlja nesumnjiv doprinos naučnom poznavanju istorije srpskog naroda, istorije Bosne i Hercegovine kao zemlje i poznavanju hrišćanskih crkava...”

Boris Nilević se, u funkciji direktora Instituta, posebno istakao u čuvanju zgrade, namještaja i biblioteke Instituta za vrijeme rata. Pokazao je veliki smisao za organizaciju raznih naučnih i kulturnih manifestacija, ne samo u ulozi organizatora i inicijatora već i ličnim učešćem i doprinosom. Zahvaljujući najviše Borisu, njegovim inicijativama i smislom za saradnju, Institut je postao ustanova poznata po onom čuvenom duhovnom otporu agresiji, destrukciji i primitivizmu. Kao naučni radnik – specijalista za srednjovjekovnu historiju, pokušavao je u svoje tekstove unijeti nešto novo, i interesantnije. Ponekad bi literarnim i esejističkim izrazom pokušao više zainteresovati čitaoca. Bio je nezadovoljan svojim, pa i ukupnim učinkom bosanskohercegovačke

historiografije, osjećao je da zaostajemo za novim trendovima u historiografiji Evrope i svijeta. Ipak, ono što je u nauci postigao biće mu i trajno ostati najbolji spomenik. Umro je prerano, u najboljim i najzreljim godinama života. Kod mnogih će ostati u uspomeni kao kontroverzna ličnost, ličnost boemskog ponašanja. Smrću Borisa Nilevića Institut za istoriju i bosanskohercegovačka historiografija izgubili su puno, a u ovom momentu period srednjovjekovne historije u Institutu za istoriju ostao je potpuno upražnjen.

Ibrahim Karabegović